

PŘESEDNA ODBORNÉ KOMISE PRO DŮCHODOVOU REFORMU MARTIN POTUČEK: Živnostníkům může ve stáří hrozit chudoba, na důchod si musí začít více spořit

Jakub Svoboda

■ Bývalá Nečasova vláda připouštěla, že druhý důchodový pilíř je výhodný asi jen pro polovinu obyvatel země. Pro kolik lidí má být výhodná reforma, kterou chystá vaše komise?

Když sečteme všechny krátkodobé a dlouhodobé důsledky důchodových reforem Nečasovy vlády, tak si pohoršila velká většina lidí v této zemi. Už v rámci tzv. malé důchodové reformy si pohoršili všichni současní důchodci. Zhoršily se ale i podmínky pro nárok na důchod a pro výpočet výše důchodu budoucích důchodců, tedy s výjimkou zhruba desetiny těch s nejvyššími příjmy.

To, že loni narozené děti by měly odcházet do důchodu ve třiasedmdesáti, je nesmysl

Hlavním cílem reforem z dílny bývalého premiéra a jeho ministra práce a sociálních věcí bylo ušetřit na důchodcích vem kde vem. To, co vedlo jejich kroky, byl omezený pohled účetního na to, jak na nich co nejvíce ušpófit. Naše komise má za úkol navrhnout takovou reformu, která bude dlouhodobě prospěšná všem.

■ Jak by měl tedy důchodový systém vypadat?

Ideální důchodový systém neexistuje. Budeme se snažit, aby naše návrhy sledovaly všechna čtyři kritéria, která máme vytyčena. Za prvé, zajištění důstojného života důchodců. Za druhé, posílení principu zásluhovosti. Za třetí, zlepšení pozice rodin s dětmi. A za čtvrté, sledování dlouhodobé finanční udržitelnosti systému.

Když dáte tato čtyři kritéria dohromady, je zřejmé, že v situaci naší země je nemůžete uplatnit všechna absolutně. Ve hře je velké množství variant, mezi kterými se můžete rozhodovat. Samozřejmě chceme, aby naše návrhy byly srozumitelné, spravedlivé a aby lépe než dosud reagovaly na reálné životní podmínky a situace lidí.

■ Jak se na nějaké variantě můžete vůbec shodnout?

To je samozřejmě velká výzva, úspěch není zaručen. V komisi zasedá deset odborníků, sedm zástupců politických stran, čtyři zástupci sociálních partnerů, celá řada představitelů zájmových sdružení, orgánů veřejné správy a další přízvaní odborníci. Některé návrhy vycházejí více vstřícně jednomu kritériu, jiné varianty jiněmu.

V souladu s naším mandátem budeme vládě předkládat návrhy, které budou přijaty buď všemi, nebo alespoň dosažitelnou většinou zúčastněných. Považuji přitom za velkou inovaci na české politické scéně, že se nám zatím skutečně daří vést diskuse, kterých se účastní politici, úředníci, odborníci a představitelé různých zájmových skupin.

■ Státní důchodový systém je v deficitu v řádu desítek miliard korun. Kde lze vedle individuálních forem spoření hledat dodatečné zdroje? U živnostníků? Nebo by bylo možné zvýšit odvody i zaměstnancům a zaměstnavatelům?

Odvody osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) jsou neurálgickým bodem prvního pilíře. V loňském roce do něj OSVČ přispívaly v průměru jen 35 procent toho, co za jednoho pojištěnce společně odvádějí zaměstnanci a zaměstnavatelé. V okolních zemích, jako je Rakousko nebo Německo, to činí 80 až 90 procent.

Hospodářská politika státu dlouhodobě řeší své problémy chronickým podkopáváním budoucnosti českého sociálního systému. Ten problém má však i další rozměr – tím, jak jsou odvody OSVČ malé, sice na tom na první pohled ušetří, ale v momentě, kdy odcházejí do důchodu, většinou spláchnou nad výdělkem. První pilíř je sice nastavený tak, že je nenechá úplně v bryndě, ale protože jejich příspěvky byly minimální, ocitají se často na pokraji nebo i v pásmu chudoby.

Tohle je první věc hodná nápravy. Zákonné změny by měly být rychle provedeny tak, aby OSVČ znovu odváděly to, co odváděly v 90. letech a ještě na začátku tohoto tisíciletí. Dalším pozitivním efektem tohoto manévru by bylo výrazné snížení motivace ke švarcsystému, onomu hnisajícímu vředu české ekonomiky.

■ A co se týká příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů?

Přestože s tezí, že jsou u nás v mezinárodním srovnání extrémně vysoké, nesouhlasím, myslím, že je načase si přiznat, že první pilíř už pět let dotujeme z jiných zdrojů. Česká populace stárne, nezaměstnanost se nedaří snižovat, mění se ekonomické

Foto PRÁVO – Jan Handrejch

poměry. Než jít cestou paušálního zvyšování příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů, to raději hledat jiné zdroje, aby náš důchodový systém dostal kritérium, o kterých jsme už mluvili. Například u soudní Německo se rozhodlo postupně zvyšovat procento plynoucí z jeho hrubého domácího produktu do důchodového systému.

■ Neboli navrhuje soustředit se na možnosti příjmů z daní a dalších zdrojů státního rozpočtu...

Ano. Ostatně už NERV (Národní ekonomická rada vlády) před třemi lety vládu navrhoval, aby se výplata penzí částečně kryla z výnosů zvýšené DPH.

■ První úkol už komise splnila. Návrh na zrušení druhého pilíře v roce 2016 jste už ministru odeslali?

Náš návrh vláda projedná v nejbližší době. Bude na úředních ministerstva financí, aby pokračovali a připravili příslušné legislativní normy, k nimž se posléze vyjádří i parlament.

■ Ministerstvo práce navrhuje, aby lidé pobírali důchod v průměru dvacet let podle průměrného věku dožití. V kolika letech by měli lidé odcházet do penze podle vás?

Věk odchodu do důchodu podle dnes platného zákona roste dokonce, takže například loni narozené děti by měly odcházet

do důchodu ve třiasedmdesáti. To je nesmysl. Nejen z psychologického hlediska, ale hlavně ve vztahu k reálným životním ekonomickým a sociálním podmínkám lidí. Proto se o nich musíme dovědět více. Nejenom u současných, ale i budoucích českých důchodců. To je další důležitá okolnost, která by měla nakonec vládu a parlament vést k rozhodnutí o tom, jak bude věk odchodu

živají výrazně kratšího věku ve srovnání s vysokoškoly. Jak pracovat s takovými aspekty, že někdo je vysokoškolák a někdo pracuje celý život pouze manuálně, nebo že někdo žije na vesnici a jiný zase ve velkoměstě?

■ Souhlasíte s tím, že od roku 2010 se do doby pojištění pro nárok na důchod nezohledňuje vysokoškolské studium?

Až do roku 2009 jsme z hlediska evropského srovnání patřili k zemím, které měly dobu požadované ekonomické aktivity (včetně započítávaných náhradních dob) velmi nízkou – 25 let. Od tohoto roku se zvyšuje každý rok o rok, takže za pět let to bude už 35 let. A to může v budoucnu komplikovat odchod do důchodu vysokoškoly, kterým se doba jejich studia už nezapočítává. Myslím, že je to diskriminuje – jde přece

o dobu kvalifikační přípravy na náročná povolání, která posléze přináší vyšší společenské velké hodnoty.

■ Chcete usilovat o ztraktivnější třetího pilíře, dříve penzijního připojištění. Jaká opatření přicházejí v úvahu?

To je jedna z dalších věcí, kterou se intenzivně zabýváme. Měla by to být – tak jako tomu bylo doposud – sada odstupňovaných

o dobou kvalifikační přípravy na náročná povolání, která posléze přináší vyšší společenské velké hodnoty.

■ Moderní medicína sice udrží člověka naživu stále déle, jde ale i o to, v jaké žije kondici. Těžko se tak lze asi spolehnout na to, že při průměrné době dožití kolem 90 let vydrží většina lidí pracovat do sedmdesáti.

Máte pravdu. Ve světě se snaží ukazatel délky života prožitého ve zdravím měřit. My zatím bohužel nemáme dostatek informací o tom, jak se vyvíjí v České republice. Orientační data za rok 2010 hovoří o tom, že pětadesátiletí muži mají šanci žít bez omezení běžných činností, tedy v relativně dobrém zdraví, v průměru ještě 8,5 roku a ženy téměř 9 let. To jsou ale průměrné hodnoty. Paní profesorka Rychtaříková upozorňuje, že lidé se základním vzděláním se do

státních příspěvků, daňová úleva, určité procento z příjmu, nebo nějaká jejich kombinace? A jak vysoká má být státní podpora z hlediska nároků na státní rozpočet? Už za rok 2012 třetí pilíř spolykal – včetně různých slev na daních – téměř 11 miliard korun. Někdo si myslí, že je to moc a že by stát měl tyto prostředky přesunout do prvního pilíře. Někdo si naopak myslí, že je třeba učinit penzijní spoření finančně ještě atraktivnější. Ta diskuse ještě není uzavřena.

To si nemyslím. Nyní se mluví především o tom, že by to mohl být případ výkonu tak náročného povolání, u nichž není představitelné, aby v nich lidé pracovali až do svých 67 nebo 70 let.

■ Neuvažujete v komisi o tom, že by vznikl nějaký národní fond, který by úspory lidí spravoval vedle soukromých penzijních společností?

To je velmi dobrá otázka. V tuto chvíli na ni ale odpovídat nelze, to by překračovalo náš mandát. Nicméně v listopadu organizujeme pracovní konferenci, na níž se budeme věnovat i dlouhodobějším perspektivám vývoje důchodového systému. Jsem si jist, že tam tato myšlenka určitě zazní.

■ Bude se komise zabývat i vdovskými a invalidními důchody?

Náš mandát hovoří o reformě důchodového systému jako celku. To znamená, že kromě starobních důchodů bychom se měli věnovat také důchodům invalidním a pozůstalostním. Nicméně zatím jsme se soustředili jen na starobní důchody. Pokud jde o vdovský důchod, vím o jedné znepokojivé zkušenosti paní, která kolem padesátých let přišla o manžela, rok dostávala vdovský důchod, mezitím přišla o práci a má problém nalézt nové zaměstnání. Podle zprávného zákona přijatého za bývalé Nečasovy vlády jí ale byl

vdovský důchod po roce odňat, paní se ocitla na pokraji chudoby a vnímá tento přístup státu jako diskriminující. Rekl bych právem.

■ V komisi se mj. řeší, zda zabudovat sociální zvýhodnění určitých skupin obyvatelstva do penzijního systému, nebo jestli případně zvýhodnění rodin s dětmi, žen nechat zcela stranou důchodové reformy. Jaký názor podle vás převáží?

Rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách

rodinná politika českého státu je po dvaceti pěti letech ekonomické transformace v troskách